

Röster om en legendarisk försäkringsman: Tage Larsson

*Tage Larsson 1905-1998
(Målning av William Fleetwood)*

Tage Larsson var till professionen livförsäkringsman. Men hans intensiva, mångsidiga och unika livsgärning omspände mycket mera. Här skall några av hans vänner och arbetskamrater få belysa hans personlighet och insatser.

Eftersom Tage Larsson under många år var svensk redaktör för Nordisk Försäkringstidskrift (NFT), är det naturligt att de personliga orden får komma på pränt i denna tidskrift.

Artikeln har utformats av fil.lic. *Sven Gunnar Lindblom*, som var verkställande ledamot i Svenska Livförsäkringsbolags Förening under en del av Tage Larssons aktiva tid.

Under en lång följd av år var Tage Larsson Liv-Skandias representant i Svenska Livförsäkringsbolags Förening. På sin 60-årsdag den 11 november 1965 hyllades han av livbolagsföreningen genom dess ordförande, som det året var fil.lic. Erik Berg, verkställande direktör i Svenska Livförsäkringsbolaget.

Vi ger här ordet till Erik Berg:

Kära Tage! När jag skulle förbereda mig för att i dag till Dig framföra ett tack för Dina stora insatser inom Svenska Livförsäkringsbolags Förening fick jag anledning att fundera över vilka av Dina många förträffliga egenskaper, som är mest värdefulla i arbetet inom föreningen. Jag har frågat mig om det är Dina gedigna kunskaper och Din vidsträckta beläsenhet, som gör att Du kan yttra Dig med förkrossande sakkunskap i de mest skilda ämnen, eller Din flit och enorma arbetsförmåga, som medför att Du ofta får dra de tyngsta lassen i det kommitté- och nämndarbete, som bedrivs i föreningens regi. Eller är det kanske Dina pedagogiska talanger, som kommer till sin fulla rätt när Du skall förklara för oss andra hur det egentligen ligger till i en komplicerad fråga, eller Din förmåga att genom originella, tankeväckande inlägg uppliva debatten inom föreningen. Allt detta är mycket väsentliga ting men i arbetet inom vår förening skulle alla dessa Dina förtjänster inte vara så uppskattade som de nu är, om de inte var förbundna med en stark önskan att till allas båtad främja ett gott samarbete mellan samtliga till föreningen anslutna bolag. Den som deltar i arbetet inom föreningen har rikliga tillfällen att iakttaga hur Du i den allmänna enighetens intresse gör stora eftergifter när Du upptäcker att Dina kolleger inte är beredda att helt acceptera intressanta nya idéer, som vunnit Ditt eget fulla gillande. I bland har det gällt uppslag, som Du själv framfört med stor entusiasm, och man förstår att den tröghet och traditionsbundenhet, som

Du mött hos oss andra, har varit för Dig mycket påkostande. Men Du har aldrig låtit ditt missnöje med oss ta sig uttryck i sura miner eller obehärskade uttalanden utan alltid försökt finna en medelväg, som kunnat tillfredsställa alla parter. Du har ständigt varit beredd både att ta och ge, vilket är en förutsättning för att det skall bli ett gott utbyte av det arbete, som bedrivs inom livbolagsföreningens ram.

Vi som haft nöjet att få samarbeta med Dig inom livbolagsföreningen vill tacka Dig varmt idag för allt vad Du betytt för vår förening under gångna år och vi vill tillönska Dig hälsa och krafter för kommande år så att Du kan fullfölja Din verksamhet både som djärv idégivare, trägen arbetare och vaksam väktare av vår föreningens goda traditioner.

* * *

När Tage Larsson fyllde 70 år riktade många vänner och kolleger personliga uppskattande ord till honom. Juristen Robert Oest-Larsen fungerade som dansk ledamot av NFT:s redaktion. I sitt tal tog Oest-Larsen fram historiska paralleller till Tage Larssons livsgärning:

Kære Tage! Skaberen begik vist en fejl, når han ikke lod dig føde som renæssancemenneske for 500 år siden – vidtfavnende, livsbekræftende, begejstrende, kundskabsrig, interesseret i vidt forskellige emner – nærmest polyhistor, som du er. Så kunne vi have læst om dig i Grimbergs Verdenshistorie, der findes i titusinder hjem i Danmark.

Følgende om Leonardo da Vinci kunne lige så godt være skrevet om Tage: "I hans vældige personlighed fortsattes renæssancens alsidighed, dens rastløse virkelyst og dens bestræbelser på at trænge i dybden" og videre "Han var en betydelig forsker på mange af naturvidenskabens områder; Han beskæftigede sig endog med mulighederne for at fremstille en flyvemaskine. Hans ånd var klarsynet og kritisk; gennem eksperimen-

ter og erfaring, og ikke ved at rådføre sig med såkaldte autoriteter, ville han skaffe sig at vide, hvordan alting var.”

Man kan også være i tvivl om, hvorvidt det er Tage eller Michelangelo, Grimberg tænker på, når han skriver: ”Hans personlighed er af uhyre dimensioner... en genius havde taget bolig i ham.”

Om Christoffer Larsson – nej, Columbus, citerer Grimberg en anden historiker: ”Jeg er ikke i tvivl om, at de ideer som førte til hans store bedrifter allerede begyndte at spire i hans unge år.”

Om renæssanceskikkelsen Tage Larsson kunne Grimberg have skrevet (måske med lidt letsindig brug af årstal): ”Landsforvist 1523 af Gustav Vasa, fordi han havde udtalt, at Christian Tyran havde været Sverige en god konge – og at det stockholmske blodbad var velfortjent.

Taget til nåde igen af Gustav II Adolf for at medvirke ved indførelsen af svensk livs- og pensionsforsikring. Udtalte i rigsrådet de uforglemmelige ord: ”Forskellen mellem et forsikringsaktieselskab og et gensidigt forsikringsselskab er, at i aktieselskabet ansættes direktionen af bestyrelsen – mens bestyrelsen i det gensidige selskab udpeges af direktionen.”

Pådrog sig senere igen majestætens unåde, fordi han talte imod Skånes indlemmelse i Sverige – Skåne burde efter hans mening forblive en del af Danmark. Ordene får ikke mindre vægt, når man betænker, at Tage Larsson er skåning.

Grimberg ville også have understreget Tages varme interesse for et forenet Norden – og citeret hans udødelige tale: ”Sveriges bedste regent til dato har været dronning Margrethe I – og det var en ulykke for Norden, at Kalmarunionen fra 1397 kun fik lov at fungere så få år.”

Grimberg ville have skrevet meget, meget mere om Tage – og godt, at han ikke fik lejlighed til det. Skaberen tog nok alligevel

ikke fejl, da han lod Tage føde i vor tid – så fik vi jo lejlighed til at lære denne spændende personlighed at kende.

Som repræsentant for dine tre medredaktører af Nordisk Forsikringstidsskrift vil jeg ønske dig rigtig hjerteligt til lykke med din runde fødselsdag.

* * *

Sedan Tage Larsson under mange år beklædt ordförandeskapet i livförsäkringsbolagens medicinska forskningsnämnd efterträddes han av fil.doktor Ove Lundberg, verkställande direktör i Sjukförsäkringsaktiebolaget Eir. I sitt hyllningstal för Tage avslöjade Ove en hemlig konspiration:

I dag är tiden inne att avslöja den komplott som planerats av sex av Tages vänner sammanslutna i ett råd, som vi benämnt novemberkommittén. Anledningen till namnet är att en kupp skulle iscensättas i november, närmare bestämt den 11 november 1975.

Komplotten utlovades på ett inledande stadium finansiellt stöd från alla svenska livbolag genom Personförsäkringsdelegationen.

Redaktörerna för Nordisk Försäkringstidsskrift i Danmark, Finland och Norge gick med entusiasm in för att i detalj samarbeta i komplotten.

Inom progressiva ideologier genomför man utstuderade komplotter eller processer genom att låta offret deltaga. Så har även vi förfarit och vårt offer, nämligen Tage, har beredvilligt medverkat genom att ställa sin högra hand, Eivor Geijer, till vårt förfogande.

I sammanfattning: Redaktörerna för Nordisk Försäkringstidsskrift från Danmark, Finland och Norge plus jag själv sekunderad av Eivor Geijer och Bo Lindh (sekreterare inom Svenska Försäkringsföreningen) ber på initiativ av novemberkommittén, med ekonomiska garantier av Personförsäkringsdelegationen och med Svenska Försäkringsföreningens välsignelse att till Tage Larsson

få överlämna *Nordisk Försäkringstidskrift* nr 4 1975 i halyfranskt band.

I anslutning till Ove Lundbergs tal kan nämnas att det ifrågavarande tidskriftshäftet har ett mångsidigt innehåll. Här finns inte mindre än 14 bidrag med författare från Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Efter hänvändelse till någon av NFT:s redaktionsmedlemmar finns det möjlighet att i dag få ta del av skriften.

* * *

Fil. lic. Sven Gunnar Lindblom var liksom Tage Larsson matematiker från begynnelsen och hade förmånen att få delta i många utredningskommittéer under Tages ordförandeskap. Från dessa erfarenheter ges här några aspekter på Tages person.

För Tage Larsson var matematiken en självklar grundval i hans akademiska studier.

Addition: Som sammanträdesordförande hade Tage Larsson en förmåga att lägga samman de olika argumenten och bilda en syntes.

Multiplikation: Av de relevanta faktorerna i en problemställning bildade Tage Larsson utan svårighet en helgjuten produkt. Vad som numera kallas produktutveckling sysslade han tidigt med.

Division: Under fri samvaro efter ett långt och besvärligt sammanträde ägnade sig Tage Larsson ofta åt att diskutera och dividera kring skilda frågor, från befolkningsstatistiska felkällor via metoder för försäkringsteknisk riskutjämning till mer eller mindre välbetänkta riksdagsbeslut.

Potensräkning: Förhållanden som till en början endast uppfattas som potentiellt viktiga har genom Tages åtgöranden fått fast verklighetsförankring.

Rotutdragning: Tage gav sig inte förrän han gått till roten med ett problem. Han är därför radikal i ordets ursprungliga betydelse (*radix = rot*).

Summering av en oändlig serie: Tage Larssons verksamhet omfattar ett nära nog oändligt antal tankeled, vilkas summering ställer sig besvärlig.

Att i en debatt både TA och GE skäl föll sig helt naturligt för vännen TA-GE, den borne debattören. Ehuru han skickligt och energiskt förfäktade sin uppfattning, stod han helt främmande för företeelsen allmänt bråk – annat än som matematisk term.

Ett räknesätt finns inte med, nämligen subtraktion. För en person med Tages positiva livssyn är det riktigt att inte räkna med negativistiska argument och att i möjligaste mån lämna de negativa sidorna i livet därhän.

Tage Larsson var verksam som problemlösare – vid skrivbordet, i talarstolen, vid sammanträdesbordet, med räknemaskinen, vid middagsbordet, i telefonen, vid schackbordet.

Tage Larsson var född år 1905 och gick ur tiden år 1998. Han förunnades alltså att få uppleva sin 91-årsdag och även sin 92-årsdag. Ett människoliv innefattar både lycka och olycka, både glädje och sorg, både svårigheter och ljusa situationer. Talet 7 är sedan gammalt förknippat med lycka, medan 13 betecknar ett olyckstal. En symbol för harmonisk livssyntes kan komma till uttryck genom att talen 7 och 13 multipliceras med varandra. Produkten blir då just 91. Detta påminde jag Tage om när han passerade 91-årsstrecket.

* * *

Harry Boström som har varit professor i medicin vid Uppsala universitet berättar här om sitt samarbete med Tage Larsson beträffande medicinska forskningsprojekt. Samtidigt ger oss professor Boström några glimtar från Tage Larsson mitt i intensiva arbetsuppgifter – men också hur Tage Larsson lika intensivt kopplade av från arbetet.

Mina första kontakter med Tage Larsson fick jag 1968 då jag hade förmånen att efterträda Arthur Engel som medicinsk rådgivare i Skandia. Bland mina arbetsuppgifter var att ingå i olika medicinska råd och nämnder där min medicinska expertis bedömdes vara av värde och i vilka Tage spelade en framträdande roll.

Jag fick genast klart för mig att Tage var synnerligen bevandrad inom många vetenskapliga områden inte minst inom medicin och medicinsk statistik. Han visade sig också vara en stor konversator, som bl.a. med stor emfas framhöll de primitiva och erbarmliga tillämpningar av statistik som kunde återfinnas i många av de medicinska avhandlingar som presenterats vid olika medicinska fakulteter under tidigare men även under senare år.

Hans kritik var sannolikt synnerligen berättigad och enligt vad jag förstått utnyttjades han tidigt som statistisk rådgivare av många medicinska doktorander.

Tillsammans med Artur Engel och Jan Waldenström hade jag tillfälle att medverka i Livförsäkringsbolagens medicinska forskningsnämnd där jag så småningom kom att fungera som föredragande av de aktuella ansökningarna. Vid sammanträdet gällde det att vara påläst eftersom rådets medlemmar och inte minst Tage trots de ofta ganska komplicerade medicinska frågeställningarna ville ha ordentlig och begriplig information om förslagets innebörd.

Jag minns också med glädje de avslutande middagarna där huvudrätten enligt Tages önskan alltid utgjordes av piggvar med pepparrot. Jag vet inte vilken roll Tage spelade vid tillkomsten av Livförsäkringsbolagens medicinska forskningsnämnd men vet att han var ledsn när samarbetet mellan bolagen på detta område upphörde.

Inom Skandia hade jag nära samarbete med Tage i en medicinsk nämnd som förutom ställningstagande till rekommendationer i

vissa medicinska policyfrågor också hade till uppgift att lämna förslag på ämnen och författare till Skandias populära serie "Vår Hälsa". Dessutom skulle nämnden ansvara för Skandias ambitiösa serie av internationella medicinska symposier. Den ekonomiska basen för dessa symposier utgjordes av en mångmiljonfond som enligt uppgift bildats i samband med fusionen mellan Thule och Skandia.

Femton av dessa årliga symposier genomfördes med början 1966. Dessa redovisades i en serie påkostade symposieböcker där Tage till en början i samarbete med Arthur Engel och Jan Waldenström fungerade som utgivare.

Tages vetenskapliga intressen finns väl dokumenterade i denna serie av symposieböcker. Dels deltog han mycket aktivt i de många livliga diskussionerna efter de olika föredragen, dels medverkade han med egna symposieföredrag vid fem av de internationella symposierna.

I det första symposiet 1966, som handlade om Stroke, talade Tage över ämnet Mortality from Cerebrovascular Disease varvid han redovisade ett svenskt material för åren 1961–63. Han diskuterade bl.a. betydelsen av flera samverkande genetiska faktorer såväl som betydelsen av någon enskild gen för uppkomsten av Stroke men också av omgivningsfaktorer t.ex. virusinfektioner och klimatfaktorer. Senare tids mycket omfattande forskning om Stroke har visat att många av Tages förmodanden har betydande relevans.

Vid symposiet 1971 som gällde Suicide and Attempted Suicide talade Tage över ämnet Suicide and Insurance. Jag minns att han överraskade inte minst amerikanska deltagare med att plädera för en objektiv men generös tillämpning av försäkringsvillkoren. I detta och flera av hans föredrag smög han också in någon humoristisk historia t.ex. den finska historien om mannen som lade sig tvärs över rälsen för att han var trött på livet

och förklarade för en stationskarl att han ville bli överkörd av tåget till Jyväskylä varvid denne upplyste honom att tåget till Jyväskylä skulle passera på ett annat spår.

Vid symposiet 1972 om *Early Phases of Coronary Heart Disease* bidrog Tage med ett föredrag med titeln *Interpretation of mortality and morbidity data*. Han betonade med skärpa betydelsen av primärmaterialets kvalitet och föreliggande svårigheter att fastställa de exakta dödsorsakerna och de olika sjukdomsdiagnoserna. Han diskuterade också intensivt med professor Kanel från *The National Institute of Heart Disease* de av Kanel redovisade vid denna tid föreliggande preliminära resultaten av den stora klassiska Framingtonstudien. Intressant ur försäkringsmässig synpunkt var att Tage liksom i många andra sammanhang pläderade för att eventuella ersättningar om möjligt skulle utbetalas som klumpsummor.

Vid 1973 års symposium över *Rehabilitation after Cerebral Nervous System Trauma* talade Tage över ämnet *Impact of Economic Situation of the Individual*. I detta föredrag beskrev Tage ingående avgränsningsproblemen särskilt med hänsyn till det kausala sambandet mellan föreliggande symptom och traumat. Tage hävdade att patienten alltid skulle få "the benefit of doubt" d.v.s. om ersättningskraven ej kunde accepteras av försäkringsgivaren skulle bördan att bevisa, att de angivna symptomen hade andra orsaker än det angivna traumat, åvila denne.

Slutligen bidrog Tage med ett föredrag vid 1974 års symposium som behandlade ämnet *Drugs Dependence, Treatment and Treatment Evaluation*. I detta föredrag betonade han svårigheten att få tillgång till ett representativt primärmaterial för försöken att utvärdera olika behandlingsmetoder med hänsyn till de stora variationerna i fråga om använda droger, missbruksformer och mer eller mindre effektiva terapeutiska metoder.

Vad jag minns bäst av detta föredrag var

historien om två män i Tyskland som besökte en kvacksalvare för liknande besvär av svåra magsmärtor. Båda patienterna ordinerades ett högt intag av surkål. Vid uppföljningen av behandlingen befanns att den ene patienten som var skraddare blivit frisk medan den andre som var skomakare hade kvar sina svåra smärtor. Därav drog "doktor" slutsatsen att surkål var en effektiv behandling för skraddare men värdelös för skomakare.

* * *

Tage Larsson var svensk redaktör för *Nordisk Försäkringstidskrift* 1957–1975, ett av hans många uppdrag. På denna post efterträddes Tage av Hans von Heijne, också han en Skandiaman. Hans redaktörstid omfattade åren 1976–1990. Hans von Heijne har en poetisk ådra och den kom till uttryck när Tage vid 65 års ålder avgick från Skandia-tjänsten den 30 november 1970.

Från den versifierade hyllningen hämtar vi följande (som också alluderar på den 30 november såsom bemärkelsedag i den svenska historien).

*Mig syntes tid och plats och stämning kräva
ett epos smitt i fast och klassisk form.*

*En smula lödigare än "Ja, må han leva"
och lite elakt – med respektlöshet som norm.*

*Tänk när på sin tid konung Kalle Dussin
försvann från scenen just i denna kväll.
Då upphörde med ens all svensk import av
russin
och stormaktstiden den var över med en skräll.*

*När Tage nu helt nyss passerat åldersgränsen
blir väl effekten inte fullt så svår.
Men nog lär det bli åtskillnad på differensen,
när Tage tar sin gamla bredhatt – och går.*

*Det går väl an att i ett antal strofer fånga
en viss om än mångsidig person.
Men både ord och verser blir för trånga
när man skall skildra en institution.*

*Ty som en sådan måste man beteckna Tage
Ett genium som hans – universellt –*

kan aldrig spärras in i någon vanlig hage.
Det är – som Tage brukar säga – triviellt.

Nå, vi noterar raskt det faktum att i Ystad
föddes
ej mindre Tage än även Konrad Leopold.
Snart han till Lund med lärda länkar löddes
och gav sig – vällustigt – Statistica i våld.

Hans mognad var så bråd att kulmen nåddes
år 34 re'n – då han blev general
(och marskalksstaven i hans ränsel spåddes)
för detta sekels bästa Lundakarneval.

Stokastisk kallas ju den rena sinkadusen.
Planerad slump kan sägas va' försäkringens
idé.
Att Tage kom till oss – det var en chans bland
tusent

– en bakelse som åts på Håkanssons kafé.

På den annons den unge Tage där studerat
fick Skandia i sina leder en vulkan,
vars eruptiva hjärna sedan dess vomerat
minst 50 geniala ting om da'n.

På hemmaplan så har han som bekant pro
forma
så gott som hela tiden haft på gång.
Men då hans kunskaper om allt är rent
enorma
har han de facto haft väsentligt vidare rayon.

I varje fall har detta gällt hans credo
om ”rätt belopp till rätt person i rättan tid”.
Det är hans huvudtes, för vilken han är redo
att när som helst med vem som helst ta strid.

Sak samma gällt hans kärlek till blanketten
om form och färg sin syn han ständigt ger.
På Esselte man sagt sig aldrig hava sett en
helt osakkunnig som har kunnat mer.

Men när vi en gång hittat direktören
bland berg av långa PM på hans tjänsterum,
då har vi träffat själve huvudregissören
för femtiotalet pjäser – och har fått en hum

om hedersdoktors våldsamt versatila väsen
en flyhänt, tankesnabb besluts- och
utredningsjonglör,
som själv författat alla texterna till pjäsen

och själv som regel var dess dominante
toppaktör.

I ett exempel Svenska Livbolags Förening
och i Olycksfallsbolagens Krigsförsäkrings-
pool,
Skallskadenämnd och FFN och Statistik-
förening –
i var och en av dessa står en särskild Tage-
stol.

Och Svenska Livförsäkringsbolags Nämnd för
medicinsk forskning,
Fredrika Bremerförbunds Stipendieförvalt-
ningsinstitution
och Svenska Sällskapet för humangenetisk
korsning
och Näringslivets Skattedeligation.

I denna tid då här i landet intellektet
har satts på undantag på bud från högre ort,
har varje tankeskarp propå från Tage väckt
ett
slags inre eko hos envar av oss och gjort

det till en njutning – oavsett hans tema –
och oavsett om vi tyckte lika som han –
att följa tankens lek – hans precision extrema
och känna hur bak orden forskarnitens låga
brann.

Så därför, även om Du, Tage, alltemellan
har varit tjuren i vår branschs porslinsbutik,
så är det sannerligen bara allt för sällan
som svensk försäkring drabbats av en slik
klassik.

Din insats under många år får mätas med,
med andra mått än dem vi mäts med.
När svensk försäkrings minnesruna en gång
flätas
så är Du själv i minst varannan maska med.

Låt oss till sist i ett ord fånga
essensen hos den man vi fick från Håkans-
sons kafé.
(Det är Ditt eget fel att verserna blev många)
Och ordet för din gärning det blir – kvalité.

* * *

Fil.lic. Jan Jung stod under en följd av år i spetsen för livförsäkringsbolagens gemensamma försäkringstekniska och statistiska forskningsverksamhet. Med sin försäkringsmatematiska utgångspunkt och vetenskapliga blick ger han här ett bidrag till karakteriseringen av Tage Larsson:

De som studerade försäkringsmatematik vid Stockholms Högskola under 1940-talet verkade ofta leva i tron att den matematiska statistiken som vetenskap föddes med Kolmogoroff och Cramér. Många förvånades över att äldre aktuarierna ofta var astronomer, och glömde bort att historien om planetsystemets utforskning i hög grad byggde på matematisk-statistiska metoder. Tage Larsson fick under sina Lunda-år den bästa utbildning i statistik som fanns att få. Hans lärare var dels astronomiprofessorn C.W.L. Charlier, även pionjär inom matematisk statistik, dels dennes elev Sven Wicksell, fil.dr i astronomi, docent i matematisk statistik och professor i statistik med särskilt intresse för befolkningsstatistik. När Tage, med en ovanligt solid fil.mag och efter en fil.lic i statistik för Wicksell, anställdes som aktuarie i Skandia 1935 hade han de bästa förutsättningar att bli en framstående aktuarie. Men hans mångsidiga intressen och förmåga att sätta sig in i även icke-aktuariella frågor medförde snart att han blev generalist inom livförsäkringsområdet.

Sitt intresse för statistik odlade han vid sidan av sitt arbete, när han i samarbete med professor Torsten Sjögren publicerade ett stort antal skrifter om ärftliga sjukdomar.

Vid denna tid hade bolagen gemensamma livförsäkringsgrunder med bl.a. antagande om den framtida dödligheten bland de livförsäkrade. Dessa antaganden framräknades, med beaktande av medicinska och sociala urvalsmekanismer bland de försäkrade, ur prognoser för befolkningsdödligheten. När jag arbetade med dessa frågor fick jag stor

nytta och glädje av Tage Larssons 1965 publicerade monografi "Mortality in Sweden", ett grundligt arbete där han bl.a. behandlade problem betingade av olikheter i dödsorsakangivelsen inom olika demografiska områden och på grund av den medicinska utvecklingen.

Vid denna tid fick jag förmånen att delta, när Tage Larsson och lasarettsläkaren Albert Grönberg tillsammans bearbetade ett stort kliniskt material från fyra länslasarett avseende sockersjukan och dess komplikationer. Arbetet resulterade i monografien "Diabetes in Sweden" 1967.

Samarbetet med Tage Larsson var spännande och lärorikt. Hans styrka som statistiker var dels den grundlighet med vilken han satte sig in i de medicinska frågeställningarna, dels hans kritiska granskning av utgångsmaterialet. Han avskydde "bortfall" och lade ned tid och kostnader på att komplettera saknade uppgifter och på att spåra patienter, som försvunnit ur materialet.

Tage deltog gärna i samhällsdebatten. Han bekämpade inflationen och var i likhet med flertalet sakkunniga mycket skeptisk till ATP-systemet. Men även smärre frågor kunde engagera honom.

När man införde en kontrollcifra i personnumret och därvid använde en metod som var okänslig för det vanligaste felet, nämligen omkastning av år, månad och dag, försökte han med alla medel få en ändring till stånd, men förgäves. Metoden används ännu.

Han var van att tala för döva öron. En morgon berättade han att han haft en dispyt med sin högste chef, som helt sonika avslutade med orden: "Du kan säkert mer om detta än jag, och det är mycket möjligt att du har rätt. Men jag har ansvaret och därför blir det som jag sagt". Plötsligt ljusnade Tages ansikte och han förklarade, att det argumentet kunde han acceptera.

När jag några gånger deltog i remissarbeten tillsammans med Tage brukade han redan

vid första sammanträdet medföra ett utkast, som tog upp alla väsentliga frågor. Härigenom underlättades arbetet väsentligt, även om den slutliga utformningen kunde avvika från hans förslag.

Tage kan inte alltid ha varit lätt att samarbeta med till vardags. När han var engagerad i någon fråga ville han ogärna bli störd och var inte alltid tillgänglig för medarbetare som sökte honom i brådskande ärenden, men jag fick uppfattningen att Skandia smidigt anpassade sin administration efter hans arbetssätt. Han kunde också ha förutfattade meningar om personer med ett annat kynne än hans eget. Självt var jag privilegierad i det avseendet att vårt samarbete uteslutande rörde sig om frågor som intresserade honom. I mitt minne framstår därför Tage Larsson som en varm och generös intellektuell gigant.

* * *

Jur.kand. Axel Ros, verkställande direktör i Liv-Svea, var under många år aktiv inom Livbolagsföreningen. Vi lyssnar här till hans personliga hyllningsord:

Käre Tage! Om det här hade varit en officiell bankett ordnad för att hylla dig – nyblivne sjuttioåring – så hade du fått höra många vackra och välförtjänta ord om Dina utomordentliga insatser bland annat på försäkringsområdet. Det skulle ha talats om Dig som branschens store polyhistor, vars register i fråga om bredd och djup endast överträffas av Stilla Havet, om Ditt kritiska sinne och Din konstruktiva skaparkraft, om sakkunniguppdrag och remissvar, om skatter och riskbedömningsfrågor, om statistik och retorik, om visioner och typografi och mycket, mycket annat. Hade Du väntat Dig få höra sånt här i kväll, ja, då blir Du besviken.

Här är det nämligen inte den, åtminstone med mina mått mätt, geniale försäkringsmannen och tvärvetenskaparen doktor Lars-

son utan den avhållne vännen Tage, som står i blickpunkten.

Att i några ord fånga en så färgstark och dynamisk person som Du, har dessvärre visat sig vara en utomordentligt svår uppgift – i varje fall för mig. Jag har emellertid tack-samt erinrat mig, att Du brukar säga, att konsten med svåra problem inte är att lösa dem utan att gå omkring dem. Låt mig därför förenkla det för mig genom att säga, att Tage är Tage och, käre Tage, det är just därför vi håller så mycket av Dig och vill säga det till Dig själv. Du förstår Dig aldrig. Du går inte bakom ryggen på någon. Man vet alltid var man har Dig. Du har bestämda åsikter om det mesta i tillvaron. Det kunde varit Du som sagt: "Jag har min uppfattning och den respekterar jag". Det märkliga är, att Du så ofta får oss att inte bara respektera, utan även också dela den.

Du är hjälpsam och delar gärna med Dig av Dina kunskaper och erfarenheter. Men det är inte alltid säkert, att Du hör på vad man säger när man söker Dig för att höra Din mening om ett eller annat. Du kan vara så djupt inne i Dina egna funderingar att Du bara vill tala om dem. Men nästa gång får man allt vad man vill ha och mer till.

En kväll med Dig Tage, är en spännande upplevelse, ett bländande fyrverkeri. Du av-verkar i rask takt – det vill säga några timmar tar det förstås – allt mellan himmel och jord: jordbruk, skälighetsprincipen, försäkringsrörelselagen, Inspektionen, diverse medicinska frågor m.m., m.m. blandat med ishockey, Ann-Louise Hansson (enligt Tage Sveriges bästa sångerska), bridge och dubbelt indrag (eller vad det nu heter). När man kommer hem, för det gör man ju trots allt, tänker man: ja, se Tage. Däri ligger ett högt betyg blandat med en portion avundsjuka.

Ja, käre Tage, vi känner alla tillgivenhet och beundran för Dig. Dessa känslor har förstärkts genom det sätt på vilket Du bär de prövningar ett oblikt öde drabbat Dig med.

* * *

Efter hela denna kavalkad av röster om Tage Larsson framstår det som helt nödvändigt och självklart att vi också får lyssna till Tage Larsson himself. Tage Larsson höll många anföranden i olika försäkringssammanhang. I sitt tal vid livbolagsföreningens middag den 23 oktober 1969 berör han situationen år 2000. Han var kanske den förste att rikta blickarna mot det nya årtusendet, ett ämne som ju nu talas om var och varannan dag. När vi nu får lyssna till hans ord är han med sina tankar på sätt och vis närvarande hos oss i vår egen tid.

Tage Larsson har ordet:

I ett nummer av Aftonbladet heter det i en bokannons:

År 2000 har vi 218 dagars semester.

Bara 40 % av människorna kommer att arbeta. Hälften av dem året runt.

20 % är måndagssjuka.

10 % har arbete som heltidshobby.

5 % är arbetslösa av egen vilja.

Det må vara förlåtet att jag inte har någon större respekt för den sortens kvasivetenskapliga prognoser. Under min studietid i Lund arbetade jag ganska mycket inom ett område av matematiken som med ett förenklat uttryck kan betecknas summation av divergenta serier. Extrapolation av divergenta serier är inte något realistiskt prognosinstrument på längre sikt.

I sitt mest berömda tal använde Martin Luther King formuleringen "I have a dream". Edward Kennedy erinrar i sina minnesord över brodern Robert om att Robert Kennedy också hade en dröm. Bägge tillhör den sortens bildade kelter som är läskunniga och läsvilliga, och bägge kunde sin Bernard Shaw. Robert Kennedys dröm – back to Methuselah – är ormens ord till Eva: När du och Adam talar, så säger ni alltid – varför. Men jag drömmer sådant som aldrig har funnits, och jag säger – varför inte.

Tiden har runnit fort, sedan ormen och Robert Kennedy drömde. Nu drömmer man inte längre, nu har man visioner.

I motsats till den berömda arbetsglädjen, som bara är av två slag – aktiv arbetsglädje som man känner då man själv arbetar och passiv arbetsglädje som man erfar då man ser andra arbeta – kan visioner indelas i tre klasser: visioner om vad som har hänt, visioner om vad som händer och visioner om vad som kommer att hända. Inom dessa klasser finns det sedan underavdelningar: långa visioner, korta visioner och kortkorta visioner

Låt mig börja med två långa visioner från vad som har hänt.

För mer än 200 år sedan upptäckte engelsmannen James Dodson att svensken Pehr Wargentin hade konstruerat dödlighetstabeller, som byggde på data om både dödsfall och befolkning, alltså både täljare och nämnare, och James Dodson uppfann inte bara livstidsförsäkring utan också konstant premie under försäkringstiden och korrekt bokföring. Jag har en vision, att en del av dessa upptäckter och uppfinningar ånyo skall uppmärksammas av försäkringsmän.

För mer än 100 år sedan uppfann den tyske försäkringsmatematikern Zillmer en specifik metod för bokföringen av anskaffningskostnader eller rättare sagt för bokföringen av den del av premien som skall täcka bolagets engångskostnader vid en försäkrings tillkomst. Jag har en vision, att den hamring, som inleddes av finländaren Lavonius och som jag efter ringa förmåga har försökt fortsätta, på längre sikt skall leda till att den tvångströjan slås sönder. Låt mig så nämna fyra visioner om vad som har hänt i vårt eget land. De tre anknyter till Otto Samson, Sven Palme och Karl Herlitz. Redan 1871, då det endast fanns tre livbolag i Sverige, ett av dem utan något försäkringsbestånd, hävdade Otto Samson att det skulle vara till fördel för både allmänheten och det allmänna (han använde förstås andra ord), om bolagen kunde ha i

görligaste mån likartade, lättlästa och lättförståeliga blanketter. För några år sedan höll jag ett kåseri över detta ämne vid Livbolagsföreningens middag men lyckades inte reta mer än en av kollegerna till handling. Trots att således spåren borde förskräcka vågar jag ändå ha visionen, att Otto Samsons initiativ – om Svenska Försäkringsföreningen, nordiska livförsäkringskongresser, Livbolagsföreningen, trycksaker och mycket annat – och Sven Palmes insikt om fördelen för det egna bolaget av samverkan under konkurrens med övriga bolag och hans bevingade ord om grunden, medlet och målet skall bli ledstjärnor. Jag vill också gärna ha visionen att svenska försäkringsmän allmänt skall inse nyttan av att läsa Karl Herlitz' lärarrika minnesskrift till Försäkringsföreningens 50-årsjubileum.

Större förhoppningar har jag emellertid beträffande den fjärde visionen från vad som har hänt i vårt land. Filip Lundbergs pionjärarbeten på den kollektiva riskteorins område är svåra, även om de grundläggande tankarna bör kunna förstås av alla som sysslar med försäkring. Filip Lundbergs idéer inom de flesta andra fält av vår verksamhet är lika levande som den kollektiva riskteorin, och jag har en kort vision om att den minnesskrift, som Åke Grenholm har skrivit över Filip Lundberg och som nu är i press, skall bli flitigt studerad av dagens aktiva försäkringsmän, unga lika väl som äldre. Det är mig en stor glädje att vid detta tillfälle få tacka Åke Grenholm för det förnämliga sätt på vilket han har löst sin uppgift och som värdigt ansluter sig till hans tidigare insatser som försäkringens författare par préférence.

Av visionerna om vad som händer skall likaledes nämnas fyra. De kortkorta visionerna går jag oberörd förbi. Året 1969 kommer att minnas som det år då människor första gången satte sina fötter på månen, det år då Bergenkongressen hölls och det år då ovissheten om Framtiden undanröjdes – det

var det år då Framtiden blev Trygg.

I fråga om de korta och medellånga visionerna om vad som kommer att hända bjuder klokheten till försiktighet. Sådant kan ju i sinom tid kontrolleras. Helt annorlunda ligger det till med de långa visionerna om vad som kommer att hända. Där innebär tvärsäkerhet ingen risk. Jag talar alltså om 2000-talet.

Jag har en vision att första meningen i andra paragrafen lagen om försäkringsrörelse "Försäkringsbolag må icke driva annan rörelse än försäkringsrörelse" skall ges tolkningen "Försäkringsbolag må driva försäkringsrörelse" (Förbättringsförslag av Gerhard Grabe: "Försäkringsbolag må icke underlåta att driva försäkringsrörelse").

Jag har också en vision, att skälighetsprincipen skall ges en innebörd som överensstämmer med tolkningen av andra paragrafen lagen om försäkringsrörelse.

Jag har en tredje vision, att det skall vara tillåtligt – eller föreskrivet – att försäkringsbolag har en utjämningsfond som fungerar och kanske rentav, om bolaget har mer än en verksamhetsgren, att utjämningsfonden skall tillåtas fungera som en intern återförsäkring mellan verksamhetsgrenar.

Den fjärde visionen är, att vi redan på 2000-talet skall ha en rimlig och användbar lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

Jag har en hel rad andra visioner, men det får räcka med de lämnade exemplen. I stället återvänder jag till matematiken. Vid det ärorika universitetet i Cambridge finns en berömd skål: *To mathematics! May they never be of any use to anybody!* Låt mig travestera den skålen – inte i en vision utan i en realistisk prognos:

Till Svenska Livförsäkringsbolags Förening! Må den alltid bli till nytta och glädje för många!